

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

KATALOG USŁUG TURYSTYCZNYCH
OBSZARU JEZIORA ZEGRZYŃSKIEGO

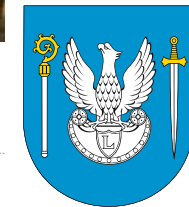
TURYSTYKA HISTORYCZNA

PL

POWIAT LEGIONOWSKI

Powiat legionowski i jego okolice są pełne atrakcji. Dla pełnego ukazania potencjału regionu opracowaliśmy cztery Katalogi Usług Turystycznych obszaru Jeziora Zegrzyńskiego, które są spójnym systemem informacji o tych miejscach. Mamy nadzieję, że katalogi zachęcą turystów z kraju i ze świata oraz lokalnych mieszkańców do korzystania z atrakcji turystycznych znajdujących się na terenie powiatu legionowskiego i w jego okolicach. Znajdziecie w nich propozycje wycieczek jednodniowych lub weekendowych. Każda prezentowana trasa stanowi propozycję, z której można skorzystać w całości lub wybrać tylko interesujące elementy. Wszystkie opisy zawierają najistotniejsze z punktu widzenia turysty informacje: przebieg trasy wycieczki, możliwości obejrzenia ciekawych obiektów znajdujących się na wyznaczonej trasie oraz informacje kontaktowe.

ISBN 978-83-939956-9-1
TURYSTYKA HISTORYCZNA
ISBN 978-83-939956-8-4

WYDAWCA:

Starostwo Powiatowe
w Legionowie
ul. gen. W. Sikorskiego 11
05-119 Legionowo
tel. 22 76 40 450

promocja@powiat-legionowski.pl
www.jezioro.zegrzynskie.pl
www.powiat-legionowski.pl

ZDJĘCIA:

J. Biegajski, L. Błachnio,
B. Dudek, J. Drozd,
T. Grzybowski, P. Kozarzewski,
A. Nowak, M. Rosolska,
arch. UG Nieporęt,
arch. kościoła w Serocku,
arch. UMIĘG Serock,
arch. Muzeum Historyczne

PROJEKT, SKŁAD I OPRACOWANIE:

Sales Broker, ul. Bułgarska 38/50
30-409 Kraków
biuro@salesbroker.pl
aktualizacja projektu i skład (2016): Studio
Graficzne Joligrafi, drozdjolola@gmail.com
Źródło: przewodnik pt. Turystyczny szlak
patriotyczny Polski Walczącej na terenie powiatu
legionowskiego.

JEZIORO ZEGRZYŃSKIE

ŚLADAMI HISTORII

Oddajemy w Państwa ręce katalog Turystyka historyczna – jeden z czterech, które tworzą serię Katalogi Usług Turystycznych Obszaru Jeziora Zegrzyńskiego. W tej publikacji przedstawiamy trzy propozycje wycieczek dla miłośników historii. Lato sprzyja zwiedzaniu zabytków na świeżym powietrzu, dlatego trasy wycieczek przewidzianych na tę porę roku będą m.in. wzdłuż traktów spacerowych, przez tereny ruin i przez muzeum pod gołym niebem. W okolicy jeziora można poznać w ciepłych wnętrzach Muzeum Historycznego w Legionowie oraz pałacu w Jabłonninie. Ważnym punktem każdej wycieczki jest smaczny posiłek w wybranym lokalu, który serwuje kuchnię lokalną, polską lub międzynarodową. Na końcu katalogu znajdują się informacje praktyczne dotyczące dojazdu nad Jezioro Zegrzyńskie, jak również przydatne numery alarmowe – do wodnego pogotowia ratunkowego i do policji rzecznej.

Wspomniana seria obejmuje również katalogi poświęcone turystyce aktywnej, rekreacyjnej i rodzinnej. Publikacje te, podobnie jak niniejsza, zawierają propozycje wycieczek, które zostały przygotowane z myślą o określonych odbiorcach.

LATO

WYCIECZKA JEDNODNIOWA

ZWIEDZANIE SEROCKA

- 1** RYNEK I RATUSZ
- 2** KOŚCIÓŁ PARAFIALNY
- 3** TRAKTEM SPACEROWYM DO GRODZISKA BARBARKA

1

RYNEK

I RATUSZ

Serock jest jednym z najstarszych miast na Mazowszu. Pierwszą wzmiankę o Serocku odnaleziono w tzw. falsyfikacie mogileńskim z 1065 roku. W XIII wieku Serock miał postać osady targowej. Następnie w wyniku reformy układu przestrzennego z tzw. lokacją na nowych zasadach prawnych, powstał scentralizowany układ z niewielkim rynkiem i działkami mieszczańskimi. Dokumenty lokacyjne nie były dawane w pierwszym okresie istnienia miasta, więc nadanie praw miejskich w 1417 r. było prawdopodobnie potwierdzeniem i rozszerzeniem praw istniejących już wcześniej. Wojny szwedzkie niemal zupełnie zniszczyły Serock, jednak na jego terenie nie brakuje interesujących miejsc, które ułatwią poznanie historii tego obszaru i jego specyfiki.

Spacer po Serocku zaczniemy od brukowanego rynku miejskiego. Jego układ, ulice wychodzące z naroży, to pozostałość miasta lokowanego w średniowieczu na prawie chełmińskim (XV wiek). Na rynku, prawdopodobnie w I połowie XV wieku, postawiono budynek ratusza. Przeznaczony on był na pomieszczenie rady miejskiej, której przewodniczył burmistrz. Swoją siedzibę miała tam także tzw. ława sądowa.

Ratusz (Urząd Miasta i Gminy)

Rynek 21

05-140 Serock

www.miasto.serock.pl

2

KOŚCIÓŁ
PARAFIALNY

Od zawsze serocki rynek stanowił centralny punkt miasta. Stąd ulice rozchodzą się na wszystkie strony. Kierując się w dół i prawą stronę rynku, dochodzimy do ulicy Farna, przy której znajduje się Kościół Parafialny.

Ostatni książęta mazowieccy, Janusz i Stanisław, do których Serock należał, ufundowali w Serocku murowany kościół, usytuowany na skarpie, skąd rozciąga się widok na połączenie dwóch rzek - Bugu i Narwi. Świątynia pw. Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny (dawniej św. Wojciecha) jest najstarszym zabytkiem w powiecie legionowskim. Po przekroczeniu progu kościoła (którego posadzka znajduje się poniżej poziomu otoczenia) oczom ukazuje się oryginalne barokowe wyposażenie. We wnętrzu kościoła zachwyca późnobarokowy ołtarz z 1775 r. z figurami św. Stanisława i św. Wojciecha. Bogaty wystrój świątyni zachowuje jednorodny charakter, tworzony przez dwa rokokowe ołtarze boczne. Spośród licznych tablic epitafijnych warto wspomnieć o tablicy upamiętniającej działalność zmarłego w 1849 r. ks. Seweryna Piekarskiego, proboszcza serockiego, kanonika warszawskiego.

Kościół Zwiastowania Najświętszej Maryi Pannie w Serocku

ul. Farna 7

05-140 Serock

www.miastoserock.pl, www.jezioro.zegrzynskie.pl

3

TRAKTEM SPACEROWYM
DO GRDZISKA BARBARKA

Idąc dalej wzdłuż ulicy Świętego Wojciecha przechodzimy przez piękny trakt spacerowy. Można zatrzymać się na chwilę i odpocząć na jednej ze znajdujących się tu ławeczek, wśród pięknej i zadbanej zieleni.

Schodząc w dół ulicą Radzywińską, dochodzimy do Grodziska Barbarka.

Barbarka czyli miejsce, od którego zaczęła pisać się historia Serocka, położone jest na wysokiej skarpie, na prawym brzegu Narwi, w pobliżu miejsca, gdzie łączy się ona z Bugiem. Barbarka to najstarszy ze świadków historii ziemi serockiej, pamięcią sięgający wczesnego średniowiecza. Grodzisko powstało w XI wieku. W wyniku badań archeologicznych odnaleziono na jego terenie dużą ilość fragmentów ceramicznych, kości zwierzęcych i szczątków ryb oraz ponad 200 zabytków archeologicznych, dających nam ogólny wgląd w życie, które wiodli tu przodkowie tej ziemi.

Obok grodu istniało podgrodzie i osady podgrodowe. Ten zespół stanowił zaczątek miasta. Podgrodzie i osady podgrodowe zamieszkiwali rzemieślnicy pracujący na potrzeby grodu, a nadwyżki produkcyjne były przedmiotem wymiany handlowej.

Dzisiaj w tym miejscu znajduje się symboliczna makieta średniowiecznej Barbarki, ukryta w nadnarwiańskiej zieleni.

www.miastoserock.pl

LATO

WYCIECZKA WEEKENDOWA

DZIEŃ PIERWSZY

- 1** NOCLEG W PAŁACU KRASIŃSKICH
W ZEGRZU

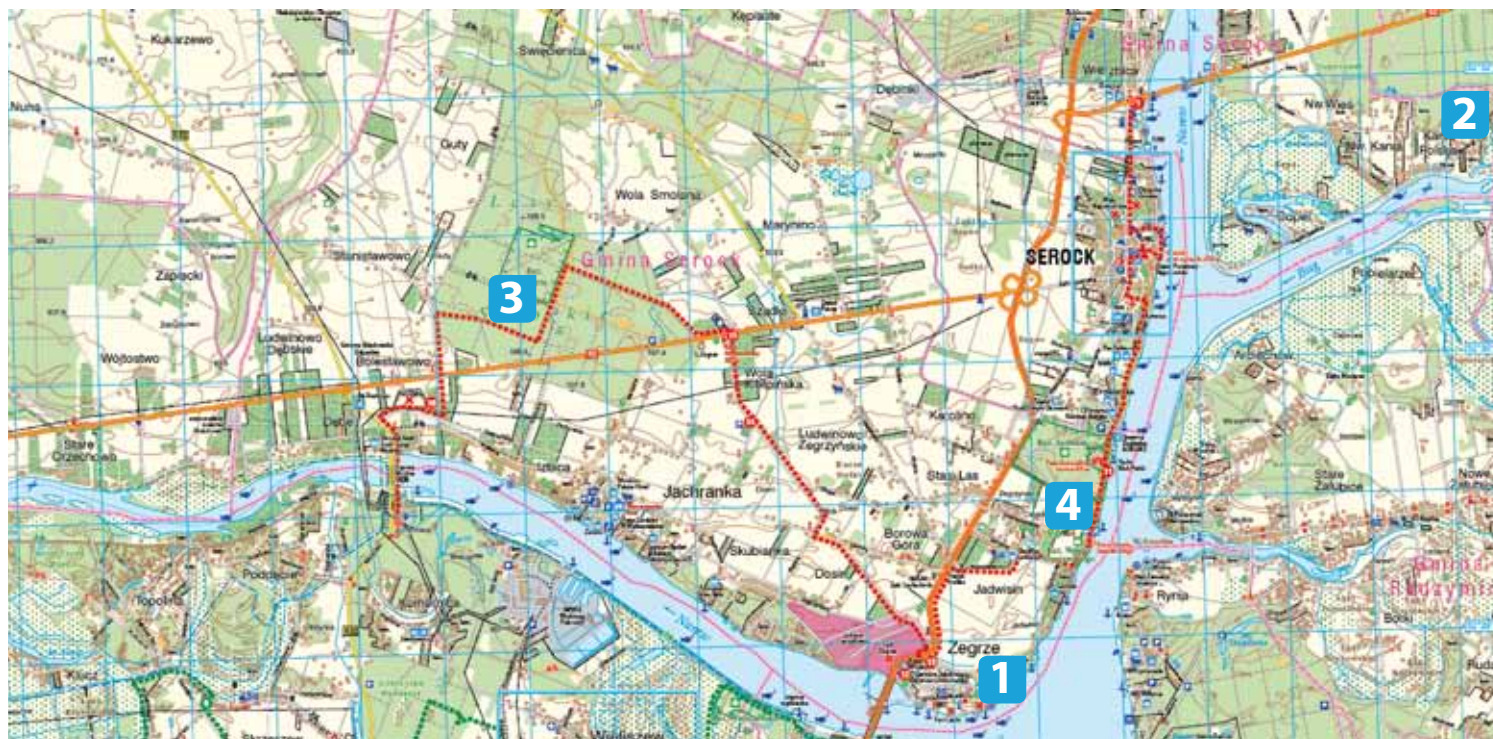
DZIEŃ DRUGI

- 2** ZWIEDZANIE SKANSENU
W KULIGOWIE

DZIEŃ TRZECI

- 3** WYCIECZKA CZERWONYM SZLAKIEM
POLSKI WALCZĄCEJ

- 4** ZWIEDZANIE RUIN DWORU
SZANIAWSKICH

1

NOCLEG W PAŁACU KRASIŃSKICH W ZEGRZU

Historia Pałacu Zegrzyńskiego sięga pierwszej połowy XIX w. Neorenesansowy obiekt wraz towarzyszącym mu folwarkiem wznosił właściciel Zegrza hrabia Stanisław Kostka Aleksy Kazimierz Krasiński (1811-1849). Krasińscy byli właścicielami dóbr Zegrze od połowy XVII w. Po śmierci Stanisława Krasińskiego pałac odziedziczyła jego córka Jadwiga, która w roku 1862 wyszła za mąż za Macieja Józefa Radziwiłła (1842-1907), wnosząc w posagu posiadłości zegrzyńskie. Około roku 1894 pałac w Zegrzu został wyremontowany i zaadoptowany na letnią rezydencję generał-gubernatorów warszawskich. Od sierpnia 1915 r. do listopada 1918 r. pałac znajdował się w rękach okupacyjnych władz niemieckich. W latach 1919-1939 Zegrze było miejscem stacjonowania ośrodków kształcenia wojskowych kadr łączności. Od 13 września 1939 r. do 17 stycznia 1945 r. teren Zegrza znajdował się pod okupacją. Pałac został częściowo uszkodzony w czasie rosyjskiej ofensywy styczniowej 1945 r. Odremontowany po roku 1948, pozostał we władaniu wojska. W 1959 r. pałac z otaczającymi budynkami przekazano Polskiej Agencji Prasowej. Z inicjatywy głównego inżyniera PAP Heliodora Cepy, przedwojennego komendanta Centrum Wyszkolenia Łączności w Zegrzu, powstało jedno z najbardziej nowoczesnych w krajach „bloku wschodniego” centrów nadawczo-odbiorczych. Centrum wyposażone w nowoczesny sprzęt zbierało informacje prasowe z całego świata. Od września 2009 roku pałac pełni funkcję jedynie szkoleniowo-wypoczynkową.

Pałac Zegrzyński

ul. prof. Janusza Groszkowskiego 3
05-131 Zegrze
tel.: +22 793 12 75
www.palac-zegrzynski.pl

2

ZWIEDZANIE SKANSENU
W KULIGOWIE

Kuligów to malownicza wieś położona nad rozlewiskami Bugu. Na tych pięknych terenach powstał skansen, który przenosi nas w dawne czasy.

Park Kultury Ludowej – to miejsce, gdzie można poczuć się jak za dawnych czasów. Twórcą tego niezwykłego miejsca jest Wojciech Urmanowski. Zapach siana, chłód panujący w stodole, starodawne przyrządy, okazałe wozy, stylowe rzeźby, smak wiejskiego jądła... wszystko to można zobaczyć, poczuć, zasmakować w Kuligowskim Skansenie. Pierwsze obiekty zostały przeniesione do Kuligowa w 2000 roku. Obecnie obejrzeć możemy przydrożną kuźnię, wiejską chatę, spichlerz, stodołę, oborę, dworek drobnoszlachecki oraz wozownię. Przy budynkach stoją okazałe rzeźby Marka Gołaszewskiego z Marek – samouka, który sporych rozmiarów dzieła wykonuje w drewnie za pomocą piły spalinowej. W soboty i niedziele odbywają się tu kiermasze potraw regionalnych, podczas których mamy szansę spróbować potraw przygotowanych tylko z naturalnych produktów.

Skansen w Kuligowie
ul. Kręta 4
05-254 Kuligów
www.skansen.powiatwolominski.pl

3

WYCIECZKA CZERWONYM SZLAKIEM POLSKI WALCZĄCEJ

Trzeciego dnia pobytu nad Jeziorem Zegrzyńskim warto wybrać się na wycieczkę Czerwonym Szlakiem Polski Walczącej, znajdującym się w pobliżu Pałacu Krasieńskich.

Na szlaku czerwonym każdy turysta znajdzie coś dla siebie: miłośnicy przyrody i pięknych krajobrazów docenią piękne widoki pól, łąk i rezerwatów, zainteresowani lokalną historią zapewne chętnie obejrzą forty w Dębem oraz zwiedzą kościół w Woli Kiełpińskiej. Trasę można przebyć rowerem.

www.szlak.powiat-legionowski.pl

Opuszczając Zegrze, kierujemy się w stronę Dosina i Ludwinowa Zegrzyńskiego. Przez pola i niewielkie zagajniki docieramy do cmentarza w Woli Kiełpińskiej, który co prawda został wytyczony w 1893 r., ale chroni nagrobki znacznie starsze. XIX-wieczne pomniki znalazły się tutaj po przeniesieniu z zegrzyńskiej nekropolii, zajętej pod budowę carskiej twierdzy. Wśród nich wyróżniają się ciekawe architektonicznie nagrobki administratorów dóbr zegrzyńskich, m.in. w kształcie złamanej kolumny – Antoniego Xsieżopolskiego. Wśród pochowanych na cmentarzu wymienić należy także uczestnika powstania styczniowego Feliksa Janickiego oraz żołnierza AK Leszka Wnęka – kawalera Krzyża Virtuti Militari. W Woli Kiełpińskiej znajduje się również zbiorowa mogiła żołnierzy Wojska Polskiego, poległych we wrześniu 1939 r. Po opuszczeniu cmentarza, podążając w kierunku północnym, docieramy do kościoła parafialnego pw. św. Antoniego z Padwy.

Kościół w Woli Kiełpińskiej jest jednym z ciekawszych przykładów XIX-wiecznej architektury sakralnej w powiecie legionowskim. Jednonawowy kościół wzniesiony został w latach 1894–1899. We wnętrzu kościoła na uwagę zasługują m.in. przeniesione z kościoła w Zegrzu dwa rokokowe epitafia Krasieńskich z XVIII w. Kolejne pochodzą z XIX w., m.in. oboźnego Kazimierza Krasieńskiego, marszałka Sejmu 1782 r., jego syna – kasztelana senatora Józefa Wawrzyńca, uczestnika wojen napoleońskich, a w powstaniu listopadowym dowódcy 1. Pułku Gwardii Narodowej Warszawskiej oraz jego wnuka – Stanisława, oficera w powstaniu listopadowym, odznaczonego Krzyżem Złotym Virtuti Militari. Na zewnętrznej ścianie kościoła, przy głównym wejściu, znajduje się pamiątkowa tablica ufundowana przez okoliczną ludność 11 listopada 1928 r., dla uczczenia rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości.

Dalej kierujemy się na zachód w stronę Lasów Serockich, których sercem jest chroniący ponad 160-letnie drzewostany Rezerwat Zegrze. Trasa prowadzi nas po okolicy carskiego betonowego fortu Dębe. To jeden z lepiej zachowanych obiektów rosyjskiej sztuki fortyfikacyjnej w powiecie legionowskim. Podczas niemieckiego natarcia w sierpniu 1915 r. na fort spadły pociski kalibru 420 mm, pochodzące z największych ówczesnie dział na świecie. Umocnienie było wykorzystane również później, tym razem przez Wojsko Polskie. W sierpniu 1920 r. wsparło polską linię obrony przeciw atakom bolszewików. Także w czasie kampanii wrześniowej 1939 r. w Dębem kwaterowały polskie oddziały. (zdjęcie)

Po zwiedzeniu fortu kierujemy się na zachód i docieramy do drogi nr 632, którą podążamy na południe. Naszą podróż szlakiem czerwonym kończymy w okolicy zapory w Dębem. Budowla, której budowę ukończono w 1963 r., ma wysokość 35 m, czyli dorównuje 11-piętrowym wieżowcom.

4 ZWIEDZANIE RUIN DWORKU SZANIAWSKICH

Niedaleko pałacu w Jadwisinie, w uroczu położonym miejscu nad Jeziorem Zegrzyńskim, w kompleksie leśnym znajdują się ruiny dworku i zabudowań gospodarczych rodziny Szaniawskich. Dworek wzniesiony został w roku 1838. Tuż obok znajdują się pozostałości po młynie parowym, który w połowie XIX wieku był jednym z największych i najnowocześniejszych nie tylko w Królestwie Polskim, ale i w Europie. W latach osiemdziesiątych XIX wieku posesję dyrektora młyna objął Adam Zygmunt Szaniawski, który wraz z żoną Wandą zamieszkał w drewnianym dworku w pobliżu młyna. W lutym 1886 roku urodził się we dworze Jerzy Szaniawski, późniejszy dramaturg, felietonista i pisarz.

Na początku XX. stulecia młyn spłonął. Szaniawscy znaleźli się w trudnej sytuacji, z której wyjściem okazało się założenie letniska w Zegrzynku. Silnie przemawiało za tym położenie dawnego młyna i dworku. Zresztą już wcześniej, przed pożarem, Szaniawskich odwiedzali w Zegrzynku przedstawiciele świata kultury, wśród nich Maria Konopnicka, Deotyma, Konrad Prószyński, Eliza Orzeszkowa i Ignacy Kraszewski. Letnisko cieszyło się dużym powodzeniem, toteż dworek został przebudowany i dostosowany do nowych funkcji. Szaniawski umiera w 1970 roku. Siedem lat później dworek zamieszkiwany przez wdowę płonie doszczętnie w niejasnych okolicznościach. Otaczający ruiny las, porastający malowniczo ukształtowaną krawędź erozyjną i wąwóz, uznane zostały w 1977 roku za rezerwat przyrody i nazwane z Wąwozem Szaniawskiego.

ZIMA

WYCIECZKA JEDNODNIOWA

1 MUZEUM HISTORYCZNE
W LEGIONOWIE

2 ZWIEDZANIE PAŁACU
W JABŁONNIE

1 MUZEUM HISTORYCZNE W LEGIONOWIE

Początki Muzeum Historycznego w Legionowie sięgają 10 listopada 2001 r., kiedy powstały Zbiory Historyczne Miasta Legionowo. Organizacyjnie stanowiły one komórkę Wydziału Kultury i Promocji Urzędu Miasta Legionowo. Miejscem stałej ekspozycji poświęconej dziejom Legionowa były pomieszczenia w zabytkowej willi przy ul. Mickiewicza 23, wzniesionej na początku lat 30. XX w. w stylu dworskim.

W budynku głównym Muzeum, we wrześniu 2012 r., nastąpiło otwarcie wystawy stałej, poświęconej życiu oraz pisarstwu Aliny i Czesława Centkiewiczów. Zaprezentowane zostały eksponaty związane z latami 1934-1939, kiedy Czesław Centkiewicz pracował w legionowskim Państwowym Instytucie Meteorologicznym oraz z okresem, kiedy pisarze na stałe mieszkali w Legionowie (lata 1950-1955).

19 maja 2012 r. nastąpiło otwarcie Filii Muzeum Historycznego w Legionowie na osiedlu Piaski. Jej siedzibę stanowi odrestaurowany carski budynek koszarowy z 1892 r. W budynku Filii znajduje się stała wystawa poświęcona historii legionowskiego garnizonu – od jego początków w schyłku XIX w., aż do chwili obecnej. Filia „Piaski” stanowi ważny ośrodek podtrzymywania tradycji wojskowej. Spełnia także funkcje edukacyjne – prowadzone są tu lekcje muzealne, ponadto znajduje się w niej dostępna dla wszystkich czytelnia oraz pracownia z księgozbiorem dotyczącym tematyki związanej z wojskowością.

Muzeum Historyczne w Legionowie

ul. Adama Mickiewicza 23
05-120 Legionowo
tel. 22 774 21 66
www.muzeum.legionowo.pl

2

PAŁAC

W JABŁONNIE

Pałac w Jabłonnie od średniowiecza był własnością biskupów płockich, którzy w XV wieku wybudowali tu letnią rezydencję. W 1773 roku Jabłonnę odkupił od kapituły płockiej brat króla Stanisława Augusta - Michał Poniatowski, ówczesny biskup płocki i późniejszy prymas Polski. Zamierzając przekształcić ją w elegancką rezydencję pałacowo-parkową, w 1774 roku zamówił projekt nowej siedziby u królewskiego architekta Dominika Merliniego. Całość pomyślano jako zespół trzech budynków: usytuowanego centralnie parterowego pałacyku będącego mieszkaniem właściciela oraz dwóch bocznych dwupiętrowych pawilonów.

W 1944 roku pałac został spalony przez wojska niemieckie. W 1953 roku przejęła go Polska Akademia Nauk, która stworzyła tu ośrodek konferencyjno-wypoczynkowy (odbudowa pałacu według projektu Mieczysława Kuźmy, rekonstrukcja parku według projektu Gerarda Ciołka). Podczas odbudowy pałacu, jego części środkowej, przywrócono stan z końca XVIII wieku, natomiast w częściach bocznych pozostawiono partie dobudowane w pierwszej połowie XIX wieku zmieniając ich elewacje. Usunięto dekorację z lanego żelaza w Sali Mauretańskiej, przywracając jej oraz pozostałym wnętrzom klasycystyczny charakter. Wyposażenie wnętrz skompletowano po roku 1945. Sale reprezentacyjne urządzono meblami i obrazami z końca XVIII wieku i pierwszej połowy XIX wieku.

**Polska Akademia Nauk
Dom Zjazdów i Konferencji w Jabłonnie**

ul. Modlińska 105
05-110 Jabłonna
tel. +48 22 782 44 33
www.palacjablonna.pl

Jezioro Zegrzyńskie

Przystań w sercu Mazowsza

www.jezioro.zegrzynskie.pl

fot. Jacek Biegajski, Kinga Czerwińska, Paweł Kozarzewski, Radosław Lubiak, Andrzej Nowak, flyboard-europe.com, windsorhotel.pl